

Neoliberalizm Saldırısının Bir Aracı Olarak Kamu Denetiminin Piyasalaştırılması...

NEOLİBERALİZME KARŞI DURUŞTA KRİTİK DÖNEMEÇ

Musa Çeçen
Elektrik Mühendisi
Elektrik Mühendisliği Dergisi Yayın Kurulu Üyesi
musa.cecen@emo.org.tr

S oğuk savaşın sona ermesi ardından Berlin Duvarı yıkılmış, sosyalizmin iflas ettiği ve kapitalizmin “insanlığın mutluluğu ve özgürlükleri için tek ve mutlak sistem” olduğu ilan edilmişti. SSCB’nin dağılmasıyla en önemli direnç yıkılmış ve kapitalist küreselleşme çağı başlamıştı. Artık dünyanın küreselleştiği, ulusal duvarların ortadan kalktığı bir dünyanın kapılarının herkese açılacağı muştulanıyordu. Gerçekte ise kapitalizm küreselleşme kamuflajına bürünmüş; kapitalist sermaye bölüşümü için yenedünya düzeninde neoliberal politikaların yükselişi başlamıştı.

Merkez ekonomilerin çevre ekonomilere nüfuz edebilmesi için kurulan IMF ve DB gibi örgütler aracılığı ile ülkeler borçlandırılmış, borcun geri ödenmesi aşamasında içine sürükledikleri krizin aşılması için tekrar borç talep edildiğinde ise çalışma yaşamı başta olmak üzere ekonomik ve toplumsal alanlara ilişkin istenilen yasaların çıkarılması yaptırım olarak uygulanmıştı.

Türkiye 12 Eylül sonrasında 34 yılını darbe iktidarlarının kışkacında geçirdi: ANAP iktidarları ardından kısa bir iki koalisyon denemesi yaşanmış, 2002’den bu yana AKP iktidarında kapitalist saldırı derinleşmiştir. Kapitalizmin kendini yeniden üreterek sürdürebilmesi için uzun erimli hedefler koyma ve bu hedeflere ulaşabilmek için içi boş ama cilalanmış değer yargılarını topluma benimsetme politikasını başarıyla uygulamıştır. Son 30 yılın “yükselen değerleri” olarak “bireycilik, rekabet, girişimcilik, piyasacılık ve verimlilik” kavramları, ana değerlendirme ve ölçüt kriterleri olarak toplumsal belleğe işlenmiştir.

Bugün ortalama bir yurttaşta sorulsa bilindik bir tepkiyle “Bu kavramlarda ne yanlış var ki” diyebilir! Burada yanlış olan şey insanın sorgulama yeteneğini yitirmesindedir. Sorgulama yeteneğinin kaybı ise topluma dayatılan değer yargılarıyla; nasıl bir insan modeli hedeflendiği ve ne gibi sonuçlar yaratacağını algılayamaz hale getirilmesindedir. Ülkemizde yaşananlar bu hedeflere ulaşılması için her türlü aracın nasıl ustalıkla kullanıldığını göstermektedir. Bu enstrümanların en etkilisi ise dini inançlar olmuştur. Cumhuriyetin kurulmasından başlanarak tüm iktidarlar gibi, AKP iktidarları da dini etkin bir enstrüman olarak kullanmış, küresel sermayenin beklentilerinin karşılanması operasyonlarında din olgusu uyuşturucu olarak kullanılmıştır.

12 Eylül Karanlığı Milat mı?

Yakın dönem için “Evet.” Zira 24 Ocak kararları ile yapı taşları dizilen 12 Eylül karanlığı ülkemizin üzerine çöktüğünde ABD’ye “Bizim çocuklar başardı” mesajı çoktan iletilmiş, ardından uzun mücadelelerle kazanılan hak ve özgürlüklerin tırpanlanması için düğmeye basılmıştı. Meslek örgütleri, sendika ve demokratik kitle örgütleri başta olmak üzere, sol değerleri savunan kişi ve kurumlara yönelik cadı avı başlatılmak suretiyle toplum hizaya getirilmişti.

Aradan geçen yıllarda Özal iktidarları ile acı reçete topluma dayatılmış, basın ve TV programları aracılığıyla beyin yıkama, uyuşturma hedefine yönelik olarak “toplum mühendisliği”ne soyunulmuştu. Bunun için basın yasasında değişikliğe gidilerek medya patronlarının kamu ihalesine girmelerini engelleyen düzenlemeler ortadan kaldırılmıştı. Ardından iktidara yakın işadamlarının gazete ve TV kapma operasyonu başlamıştı. Bu süreçte yaşanan en çarpıcı olay ise Mesut Yılmaz başbakanlığında Genç TV ve Flash TV olayında yaşanmıştı: Mafya ve bakanların da işin içine girdiği olaylar yaşanmıştı. Bir hesaplaşma sonucu işadamı Korkmaz Yiğit silahla yaralanmıştı.

Peki neden?

Basın ve yayın organlarını kontrol ederek bir yandan toplumu uyuşturup örgütlenme ve hak arama mücadelesi verenleri yaftalayıp değersizleştirirken, toplumsal algıda örgütlülük yerine “bireyin kutsandığı” bir politik dezenformasyon uygulamaya konuldu. Zira düşünen ve sorgulayan, bunun için örgütlenerek hesap soran bir halk tehlikeliydi. Böyle bir halk

kitleleri neoliberal uygulamaların önünde en büyük engel olacağından mutlaka etkisiz bir kitleye dönüştürülmeliydi. 12 Eylül Darbesi ile zaten bu toplumsal altyapı hazırlanmıştı.

Artık “yarı aç, yarı tok birey”, içi boş “kutu açma programlarıyla, saçma sapan yarışma programlarıyla ve vurdulu kırdılı dizilerle oyalanmaya alıştırmış, kendisini birinci dereceden ilgilendiren yaşamsal hak arama eylemlerini ise kenardan seyrederek duruma düşürülerek, arzulanan tepkisiz, ürkek ve edilgen toplum yaratma hedefine ulaşılmıştı.

1980’lerde başlayan bu karabasan, her gün derinleşerek yaşamın her alanında katı olan her şeyi buharlaştırarak bugüne gelindi. Zira 12 Eylül Darbesi kamuya ait tüm varlıkların el değiştirmesini sağlamak üzere, kapitalist sermaye biriktirme sürecinin beklentisini karşılamak için yapılmıştı.

Toplumsal Soygun: Özelleştirme

Özelleştirme politikaları süratle uygulamaya koyulmuş; iktidarların değişmesine karşılık neoliberal uygulamalar “devlet iktisadi ve ekonomik alandan çekilmeli ve sadece denetleyici olmalı, hantal ve beceriksiz kamu kurumları ve KİT’lerin kamu üzerindeki kamburu bertaraf edilerek, bu kurumlara ayrılan kaynaklar eğitime, sağlığı ve sosyal güvenliğe ayrılmalı. Bu halkın refahının artmasını getirecektir” aldatmacasıyla uygulamaya sokulmuştur. Kamu mal varlığı, son 12 yıldır bu politikaların en hararetli savunucusu olan ve AKP’ye iktidar yolunda desteğini esirgemeyen, yandaş sermaye kesimlerine aktarılmıştır.

Talan alanı daraldıkça neoliberal politika uygulayıcıları çok geçmeden yeni talan alanları yaratabilmek için eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik alanında da neoliberal tercihleri dayatmakta gecikmediler. Üstelik bu politikalar savunulurken ülkemiz 15 yıl önce 30 bin insanımızın yıkıntılar altında kalarak can verdiği 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 depremlerini yaşıyordu. Depremi yıkıntısı altında kurtarılmayı bekleyen insanlara yanıt, “Kamu sadece denetim yapsın” diyen özelleştirmeci iktidarlar tarafından “Yapı Denetimi alanı ticari bir faaliyet alanı olarak, ilk piyasalaştırılmış denetim olacak” diye veriliyordu!

Artık nepoliberal politika cini, AKP tarafından ovalanan kapitalizmin şişesinden çıkmış, yaşamın her alanı sermayenin beklentileri için, özellikle yandaş kesimleri bir adım önde tutarak yasal kılıfa sokuluyordu.

2010 yılında yapılan Anayasa Referandumu’nda kafası karışık “yetmez ama evet”çilerin de desteğiyle, sözde 12 Eylül faşist cuntacılarıyla hesaplaşma söylemi ardına saklanılarak, bir yandan yerindelik denetimi iddiasıyla Danıştay’ın denetim alanı kısıtlanmaya çalışılmış, diğer yandan hukuk ve adalet kavramlarının içi boşaltılıp, iktidarın adaleti esir alması sürecine giden yapı taşları da döşenmiş oluyordu.

Böyle bir ortamda kamu güvenliği için kamusal denetimde devlet aygıtı işlevsiz hale getirilerek sermaye kesimine peşkeş çekilen işletmelerde çalışanların can güvenliği risk altına sokuluyordu. Daha fazla üretim, daha fazla kar asıl hedef olurken, çalışanların iş ve çalışma koşulları giderek ağırlaşırken, daha az güvenlik yatırımı nedeniyle ülkemiz iş cinayetlerinde dünya birinciliğine oynamaktadır. Taşeronlaşma ile sendikal örgütlenme kırılmakta, esnek çalışma, düşük ücret, işsizlik kıskacı altında emekçiler işsiz kalma kaygısıyla susturularak baskı altında boyun eğmeye mecbur bırakılmaktadır.

Kamu Güvenliği İçin “Kamusal Denetim!”

2007 yılında Devlet Su İşleri (DSİ) bu politikalara uygun olarak Su Yapıları Denetim Yönetmeliği’ni çıkarmış; TMMOB bu yönetmeliğin yürütmesinin durdurulması ve iptali için yargıya başvurmuştu. Aslında DSİ’nin kadroları neoliberal dönüşüm politikalarına uygun olarak sermayenin talepleri doğrultusunda tasfiye edilerek kurumun iş yapamaz hale düşürülmekte ve ardından “su yapıları denetiminin özel şirketler aracılığıyla yapılması” yönünde bir düzenleme getirilmekteydi. Anayasa’nın 128. Maddesi uyarınca, kamusal denetimin kamu görevlileri eliyle yürütülmesinin zorunlu bulunması nedeniyle Danıştay kararıyla iptal edilen Yönetmelik yerine yeni bir yönetmelik yürürlüğe konulmuş, bu düzenlemeye dayanak oluşturacak şekilde yasa düzenlemesine gidilmiştir. Kamusal denetimin özel şirketlere devrini öngören yasa düzenlemesi Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş olmakla birlikte, iptal gerekçesinin yeni piyasalaşma sürecine uygun olarak yumuşatıldığı görülmektedir. Anayasa Mahkemesi, özel şirketlerden alınacak denetim hizmetinin usul ve esaslarına ilişkin temel ilkelerin yasayla belirlenmesini ve bu düzenlemenin Anayasa’nın 128. Maddesi’yle öngörülen kamusal denetime engel oluşturmayacak içerikte olması gerektiği değerlendirmesinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi kararı özel denetim şirketlerine ceviz verir içerikte olsa da, kamusal denetimlerin 128. Madde çerçevesinde yapılmasının gerekliliğine vurgu yapar niteliktedir.

İş Cinayetleri ve Soma Katliamı’nda Denetim Sorunu

Tuzla Tersanesi başta olmak üzere yaşanan tersane iş cinayetlerinin geldiği durum kabul edilemez boyutlara ulaşmıştır. Çalışma ve iş yaşamını düzenleyen mevzuatın tek başına çözüm üretemeyeceği yaşanan ölümlerle ortadadır. Sorun iş yaşamında denetim mekanizmasının kurulmasında yattığı herkes tarafından ifade edilmesine rağmen çözüm hala çok uzaktadır. Zira iktidar yoluyla devlet aygıtının kontrolü sermayenin elindedir. Ve sermaye karlılığını azaltacak olan yaptırımlardan, iktidarın düzenlemeleri üzerinden kurtulma yolunu her zaman bulabilmektedir.

İşçi sağlığı ve güvenliği alanında yapılacak denetimde de yapı denetiminde uygulanan piyasacı modele benzer bir yol bulunmuştur. Ortak Sağlık Güvenlik Birimleri (OSGB) kurulmuş; işçi sağlığı ve güvenliği alanında hemen hemen her meslek alanında eğitim alan bir kişi yapılan sertifikasyonla artık her alanda iş güvenliği denetçisi olarak OSGB şirketlerinin ücretli çalışanı haline getirilerek “Kamu

işçi sağlığı ve güvenliği denetim alanı” ticari bir faaliyet alanı haline getirilmiştir. Üstelik denetleyeceği işyerlerinden iş alma ve iş yeri yitirmeme kaygısı yapılacak gerçek bir denetimin üzerinde Demokles’in kılıcı gibi dururken diğer yandan emeğinin karşılığını da denetlediği iş yerinden alması koşullu!

Bu modelin tam da sermaye taleplerine uygun bir model olduğu görülmektedir. Yaşanan iş kazalarının, bu nedenle iş kazası değil, iş cinayeti olarak tanımlanması da kaçınılmaz olmaktadır.

13 Mayıs 2014’te Manisa İli Soma İlçesi’ndeki özel sektörde işletilen Eynez Kömür Madeni’nde yaşanan toplu iş cinayetinde 301 maden emekçisi yaşamını yitirdi. Bu ülkemiz tarihinin en çok can kaybı ile sonuçlanan iş ve madencilik faciası olarak kayıtlara geçti. redevans yöntemiyle Soma Holding’e ait Soma Kömür İşletmeleri A.Ş. tarafından işletilen maden ocağında yaşanan olaya transformator patlamasının yol açtığı açıklandı. Maden Mühendisleri Odası (Maden MO) ve EMO olay yerinde yaptığı çalışmalarla ilk anlarda yangının transformator patlamasından kaynaklanmadığını açıklayarak, katliamın örtbas edilme oyununu bozdu.

Yangının madeni işleten şirketin, doymak bilmez aç gözlülüğüyle, vardiya değişimlerini dahi iş mahallinde yaptırmak suretiyle daha fazla üretimi hedeflemesinden kaynaklı olarak; yaşamsal öneme sahip uyarı sinyallerini görmezden geldiği, çalışanların can güvenliğinin sağlanmasına yönelik denetimler yapılmamasına rağmen yeterlilik evrakları düzenlendiği, ilkel gaz maskeleriyle, eğitimsiz ve düşük ücretlerle uzun süreler işçi çalıştırdığı ortaya çıktı.

TEKEL işçileri ardından Haziran direnişiyle toplumsal başkaldırıyı yeniden öğrenmek bu sürece ışık tutmaktadır. Evet, şimdi yeniden kamusal fikrini büyütmenin tam zamanıdır! Bunun için neoliberal düzene “Dur bakalım!” denilebilecek mevzilerden biri “kamusal denetimin piyasalaştırılmasına” karşı durmaktan geçer!

Bu tespitlerin yapılabilmesinin Maden MO ve EMO başta olmak üzere baro vb. meslek odalarının etkili müdahalesi sonucu olduğunu not etmek gerekir. Zira yoğun propandada ile madenin yeni denetlendiği ve bir aksaklık olmadığı bizzat Enerji Bakanı tarafından da paylaşılmaktaydı. Yakın bir zamanda Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız, işveren şirketin madenlerini gezmiş, çalışma koşulları yanında iş güvenliği tedbirlerinin mükemmelliğinden bahsederek, 301 madenciye göz göre göre katleden maden şirketine basın önünde methiyeler düzmüştü. Yapılan incelemeler, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız’ın ve maden şirketinin söylediklerinin tersini gösteriyordu.

Yapılan tetkikler Soma Eynez’de bu iş katliamının günler öncesinden alarm verdiğini ortaya çıkarmıştır. Günlerdir için için yanan kömürle oluşan karbon monoksit alarm algılayıcıları ihbar sinyali kaydetmiş, ancak bu ihbar sinyalleri dikkate alınmamış ve karbonmonoksit seviyesinin ölümcül kaza oranlarına ulaşmasına rağmen azgın kar hırsıyla madencilerin yetersiz güvenlik malzeme ve koşulları altında çalıştırılmasına devam edilmiştir.

Soma, Karadon, Çöllolar, tersaneler başta olmak üzere daha fazla kar için; çalışma yaşamında çalışanların can güvenliği açısından denetim piyasalaştırmış, kuralsızlık kural haline getirilmiştir. İnsan yaşamının kapitalist sermaye birikim sürecinde kar hırsına kurban edilmesinde iktidar süçüstü yakalanmıştır. Hesabı mutlaka sorulmalıdır!

Denetimin Piyasalaştırılmasına Karşı Duruş Örgütlenmeli

TEKEL işçileri ardından Haziran direnişiyle toplumsal başkaldırıyı yeniden öğrenmek bu sürece ışık tutmaktadır. Evet, şimdi yeniden kamusal fikrini büyütmenin tam zamanıdır! Bunun için neoliberal düzene “Dur bakalım!” denilebilecek mevzilerden biri “kamusal denetimin piyasalaştırılmasına” karşı durmaktan geçer! Zira daha çok kar, daha çok sermaye birikimi için insan yaşamını metalaştıran düzene karşı, bu alanın çalışma yaşamında can güvenliğini öne çıkararak bir karşı duruş örgütlenbilir.

Tam bir yıl önce Gezi Parkı direnişiyle yaşayarak öğrenilen gerçek; halkın, tepkisi bir kanala akmaya başladığında durdurulamaz bir güç haline geldiğidir. Üstelik bunu örgütsüz bir kitle başarabilirdi, örgütlü toplumsal dinamiklerin önderliğinde çok daha etkili olabilme ve halkın el konulan kazanımlarını tekrar halka dönmesinde anahtar rol üstlenebilir.

Bunun için neoliberal sistemin dayatmasını zayıflatabilmek için denetimin piyasalaştırılması karşı çıkmak, elde edilecek her kazanımla iktidar ve sermayeye geri adım attırmak mümkün olabilir.

Bu belki küçük, ama etkili bir kazanım olacaktır. ■

